

Γιὰ τὴν ψυχὴ τοῦ γονιοῦ σου.
 Λίσσομ' ὑπὲρ ψυχῆς. . . σῶν τε τοκῆων (Ἰλ. X, 338).
 Νὰ μοῦ κόψουν τὸ κεφάλι ἂν δέν. . .
 Αὐτίκ' ἔπειτα ἀπ' ἐμείο κάρη τάμοι ἀλλότριος φῶς
 Εἰμὴ ἐγώ. . . (Ὀδ. Π, 102).
 Τὰ λόγια σου αὐτὰ μοῦ τρῶν τὴν καρδιά.
 Ἦτε (χοιδῆ) αἰεὶ ἐνὶ στήθεσσι φίλον κῆρ τείρει (Ὀδ. Α, 341).
 Ὅποιου τοῦ λείει ἡ καρδιά, ἄς ἔλθῃ ἐδῶ νὰ δοκιμάσῃ.
 Τῶν δ' ἄλλων ὅτινα κραδίη θυμός τε κελεύει,
 Δεῦρ' ἄγε πειραθῆτω. (Ὀδ. Θ, 204. Ἰλ. Η, 74).
 (Ἀκολουθεῖ γλωσσάριον ἐν ἰδιαιτέρῳ φυλλαδίῳ).

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΟΝΟΜΑΤΟΣ "ΤΟΥ ΜΟΡΕΩΣ"
 ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΝΑΚΑΛΥΦΘΕΙΣΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΠΟΛΕΩΣ "ΜΟΡΕΑΣ"

ΠΡΑΓΜΑΤΕΙΑ

ΑΝΑΓΝΩΣΘΕΙΣΑ ΕΝ Τῷ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚῷ ΣΥΛΛΟΓῷ 'ΠΑΡΝΑΣΣῶ'

ΠΑΡ'

ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΠΕΤΡΙΔΟΥ,
 ΗΠΕΙΡΩΤΟΥ, ΣΧΟΛΑΡΧΟΥ

(Συνέχεια καὶ τέλος).

§ ι'. Τὸ φρούριον τοῦ Ποντικοῦ ἐπὶ ἰκανοὺς χρόνους διατηρηθὲν κατεστράφη· ἤδη δὲ διασώζονται μόνον τὰ εἰρήπια αὐτοῦ, ἅπερ καὶ ἐπεσκέφθη· συνίστανται δ' ἐξ ἐνὸς προμαχῶνος λίαν στερεοῦ πρὸς τὸ Β. μέρος κειμένου, καὶ ἐκ τινος μέρους τειχῶν, ἅτινα περιέκλειον σύμπαντα τὸν λόφον, εἰς τοῦ ὁποίου τὰς πρὸς τὴν θάλασσαν κλιτύας ἔκειτο ἡ πόλις, ἐπεκτεινομένη τὸ πάλαι μέχρι τοῦ λιμένου· κατὰ δὲ τὸν Μεσαιῶνα περιορισθεῖσα εἰς τὰ ἐνδοθεν τῶν τειχῶν μόνον, κατήντησε πολὺ μικρὰ καὶ ἄσημος, ὡς δύναται τις νὰ εἰκάσῃ ἐκ τῶν εἰρηπίων διαφόρων οἰκιῶν¹. νῦν διατελεῖ ἔρημος, καὶ τοῦτ' αὐτὸ ἀληθὲς φωλεὰ ποντικῶν μόνον· ὁ δὲ λιμὴν αὐτῆς ἀποκατέστη ἄχρηστος μετὰ τὴν τοῦ ἐτέρου κατασκευὴν, ἧτοι τοῦ «Κατακώλου» τοῦ ἀλιμένου χωρίου», κατὰ Θουκυδίδην (ἐνθ' ἀνωτέρω) ἐνθεν ἀνέβησαν οἱ Μεσσήνιοι εἰς Φειάν (τὸ Ποντικόκαστρον) καὶ ἐκυρίευσαν αὐτήν, καθὰ εἶδομεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν. Τὸ δὲ Κατακωλον, λέγει ὁ κ. Σάθας, ὠνομάσθη οὕτως ὑπὸ τινος Βυζαντινοῦ Τιμαριώτου, ἀνήκοντος τῆ στρατιωτικῆ οἰκογενείᾳ, τῆ «Κατακάλων» ὀνομαζομένη, ἧτις παρὰ τῆ Βυζαντινῆ Ἱστορίᾳ φαίνεται σπουδαίως ἐπενεργήσασα².

§ ια'. Ὅπως δὲ ἐν Ποντικοκαστρῷ ὑπῆρχον αἱ ἀρχαῖαι Φειαί, ὡς ἀπεδείχθη κριδῆλως ἀνωτέρω, οὕτως ἐν τῷ ἰχθυοτροφεῖῳ

τῆς «Μορρηᾶς» τοῦ Πύργου ὑπῆρχεν ἡ ἀρχαία πόλις «Λετρῖνοι», καὶ οὐχ ἡ Μοραία, ὡς φρονεῖ ὁ κ. Σάθας. Ὅτι δ' ὑπῆρχον οἱ «Λετρῖνοι» ἐν τῇ λίμνῃ «Μορρηᾶς», σαφέστατα ἀποδεικνύεται ἐκ τοῦ Πausανίου, λέγοντος τάδε· «Εἰ δὲ » ἐλθεῖν εἰς Ἡλιν διὰ τοῦ πεδίου θελησείας, σταδίους μὲν » εἴκοσι καὶ ἑκατὸν εἰς Λετρίνους ἔξεις, ὄγδοήκοντα δὲ ἐκ Λε- » τρίνων καὶ ἑκατὸν ἐπὶ Ἡλιν. Τὸ μὲν δὲ ἐξ ἀρχῆς πόλισμα » ἦν οἱ Λετρίνοι, καὶ Λετρεὺς ὁ Πέλοπος ἐγεγόνοι σφίσι οἰκι- » στής· ἐπ' ἐμοῦ δὲ οἰκήματα τε ἐλείπετο ὀλίγα καὶ Ἀλφειαίας » Ἀρτέμιδος ἄγαλμα ἐν ναῶ· γενέσθαι δὲ τὴν ἐπίκλησιν τῆ θεῶ » λέγουσιν ἐπὶ λόγῳ τοιῶδε· ἐρασυῆναι τῆς Ἀρτέμιδος τὸν » Ἀλφειόν, ἐρασθέντα δὲ, ὡς ἐπέγνω μὴ γενήσεσθαι οἱ διὰ » πειθοῦς καὶ δεήσεως τὸν γάμον, ἐπιτολμαῖν ὡς βιασόμενον » τὴν θεόν, καὶ αὐτὸν εἰς παννουχίδα εἰς Λετρίνους ἐλθεῖν ὑπο » αὐτῆς τε ἀγομένην τῆς Ἀρτέμιδος καὶ Νυμφῶν, αἷς παίζων » συνῆν αὐτῇ· τὴν δὲ, ἐν ὑπονοίᾳ γὰρ τοῦ Ἀλφειοῦ τὴν ἐπι- » βουλήν ἔχειν, ἀλείψασθαι τὸ πρόσωπον πηλῶ καὶ αὐτὴν » καὶ ὅσαι τῶν νυμφῶν παρῆσαν, καὶ τὸν Ἀλφειόν, ὡς ἐπῆλ- » θεν, οὐκ ἔχειν αὐτὸν ἀπὸ τῶν ἄλλων διακρίναι τὴν Ἀρτε- » μιν, ἅτε δὲ οὐ διαγιγνώσκοντα ἀπελθεῖν ἐπὶ ἀπράκτῳ τῷ ἐγ- » χειρήματι· Λετρίναί οἱ μὲν δὲ Ἀλφειαίαν ἐκάλου τὴν θεόν » ἐπὶ τοῦ Ἀλφειοῦ τῷ εἰς αὐτὴν ἔρωτι· οἱ δὲ Ἡλείοι, φίλια » γὰρ σφίσι ὑπῆρχεν ἐξ ἀρχῆς εἰς Λετρίναίους, τὰ παρὰ » σφίσι Ἀρτέμιδος εἰς τιμὴν τῆ Ἐλαφιαίας καθεστηκότα, εἰς » Λετρίνους τε μετήγαγον καὶ τῆ Ἀρτέμιδι ἐνόμισαν τῆ Ἀλ- » φειαία δρᾶν, καὶ οὕτω τὴν Ἀλφειαίαν θεὸν Ἐλαφιαίαν » ἀνὰ χρόνον ἐξενίκησεν ὀνομασθῆναι· Ἐλαφιαίαν δὲ ἐκάλου » οἱ Ἡλείοι τὴν Ἀρτεμιν ἐπὶ τῶν ἐλάφων, ἐμοὶ δοκεῖν, τῆ » θήρα· αὐτοὶ δὲ γυναικὸς ἐπιχωρίας ὄνομα εἶναι τὴν Ἐλά- » φιον, καὶ ὑπὸ ταύτης τραφῆναι τὴν Ἀρτεμίν φασί· Λε- » τρῖνων δὲ ὅσον τε ἐξ ἀπωτέρω σταδίου ἐστὶν ἀέραος » Λίμνη» τριῶν που τὴν διάμετρον σταδίων μάλιστα»¹
 Ἐνταῦθα παρατηροῦμεν ὅτι ἀέραος Λίμνη ἴνε, ἡ λίμνη, ἡ κειμένη παρὰ τὴν κώμην «Ἁγίον Ἰωάννην» καὶ περιέχουσα τὸ ἰχθυοτροφεῖον «Μορρηᾶς». Ὅτι ἐξ στάδια τῶν ἀπέχει ἡ κώμη αὕτη ἀπὸ τὴν λίμνην. Σημειωτέον δ' ὅτι ἡ λίμνη αὕτη τὸν μὲν χειμῶνα ἐπεκτείνεται εἰς ἰκαγὴν ἀπόστασιν διὰ τὴν ἐν αὐτῇ εἰσορὴν πάντων τῶν ἐκ τῶν πέριξ ῥυακίων καὶ ποταμίσκων, ἰδίᾳ δ' ὅσακις πλημμυρεῖ ὁ Ἀλφειός, ὅστις κατακλύζων ἐνίοτε ἅπασαν τὴν εὐρείαν πεδιάδα τοῦ Πύργου εἰσορμαῖ καὶ εἰς αὐτὴν τὴν λίμνην, ἐξ ἧς, ἀφ' οὗ ἐπισωρεύσῃ πληθὺν ἰλύος καὶ πηλοῦ ἀνὰ τὴν πεδιάδα τῶν Λετρίνων, ἐπαναστρέφει ἡσυχος ὁ ἐρωτύλος Ἀλφειός εἰς τὴν κοίτην αὐτοῦ ἀπὸ τῆς κατὰ τῆς Ἀλφειαίας Ἀρτέμιδος ἐν Λετρίνοις ἐπιδρομῆς αὐτοῦ. Καὶ ἐνταῦθα λίαν ἐπιτυχῆς φαίνεται ἡ κατὰ τὸ σύστημα τοῦ σοφοῦ Γερμανοῦ Kreüzer συμβολικῆ ἐρμηνεία τῶν Ἑλληνικῶν μύθων², ὧν εἰς καὶ ὁ τῶν Λετρί-

1) Τῷ 1391 δὲν εἶχεν εἰμὴ 30 οἰκίας ἢ καλύβας. hopf chronique Graecoroman. p. 230.
 2) Monum. hirtor. hellen prefacio, καὶ τὰ λοιπά.—ὑπὸ Κ. Σάθα.

1) Pausan. Ἡλιακ. Β'. VI. XXII, 5, 8, 11.
 2) Τοὺς μύθους τούτους πρὸ τῶν νεωτέρων σοφῶν ἡρμήνευσαν ἀλληγορικῶς οἱ ἀρχαῖοι Εὐήμερος ὁ Μεσσήσιος, Παλαίφατος καὶ Φουρνοῦτος κλ..

νων περι τῆς Ἀρτέμιδος, πληρῶ ἀλειψάσης τὸ πρόσωπον, ὅπως μὴ διακρίνη αὐτὴν τῶν λοιπῶν νυμφῶν ὁ ὄρμητικὸς Ἀλφειός. Ζωηρότατα ἐξεικονίζεται ἐνταῦθα τὸ φυσικὸν γεγονός τῆς πλημμύρας τοῦ Ἀλφειοῦ διὰ τῆς φυσικῆς ἀλληγορικῆς γλώσσης τῶν παναρχαίων κατοίκων τῆς ἐστίας τῶν Πελοπιδῶν.

§ 16'. Ἄλλ' ὑποθέσωμεν ὅτι ἐνταῦθα ἔκειτο, ἢ κατὰ Σάθα *«Μαργάλα»* ἢ μετὰ ταῦτα *«Μοραία»*. Ἐὰν λοιπὸν ἡ πόλις αὕτη πράγματι ὑπῆρχεν ἐνταῦθα, ὁ Πausanias βεβαίως ἤθελεν εἰπεῖν, ὅτι τῶν Μαργαλῶν ἀπωτέρω ὅσον ἐξ σταδία ἐστὶν ἡ *«ἀέναος λίμνη»*. Ἀπέναντι λοιπὸν τοιαύτης σαφοῦς περι Λετρίνων μαρτυρίας τοῦ Πausanias, οὐδεὶς εὐλόγως ἔχει ἐπιστημονικὸν τι ἀντιταξαι, οὐδ' ἐν ἐπιστημονικῇ εὐθύτητι τολμήσει νὰ ἀντικαταστήσῃ τοὺς Λετρίνους διὰ τῶν Μαργαλῶν. Τοιαύτας αὐθαίρετους ἐξ εἰκασίας ἀντικαταστάσεις αἱ χάριν ἀποπνεύσαι Μοῦσαι οὐκ ἐπιτρέπουσιν· αἱ δ' ἐπιτόπιοι ἔρευνοι ὅλως ἀποκρούουσιν. Ἐνταῦθα παραδέχονται, ὅτι ὑπῆρξαν οἱ Λετρίνοι καὶ οἱ σοφοὶ τῶν Εὐρωπαϊῶν, οἷον ὁ Leace¹, ὁ Buchon², Kurtius³ Emile Jsambert⁴, καὶ ἄλλοι, ὅπερ ἐπεσκέφθησαν τὰ ἐν αὐτῇ τῇ θέσει ἐρείπια, ἅπερ εἶδομεν καὶ ἡμεῖς· παρατηρήσαμεν ὅμως ὅτι τὸ ἰχθυοτροφεῖον ἔκειτο ἄλλοτε πρὸς Α. τῆς λίμνης ἄνωθεν καὶ πρὸς Α. τῆς θέσεως *«Φρασιτιάς»*, ὅπου σήμερον λέγεται *«Παλαιὸ-Βίβαρο»*, καὶ πέραν τούτου ὑπάρχει θέσις, καλουμένη *«Μαρμαριώτις»*, διὰ τὰ ἐκεῖ φαινόμενα ἐν τοῖς ὕδασι μάρμαρα, ἐρείπια ὄντα ἀρχαῖα. Πρὸς Μεσημβρίαν δὲ τοῦ χωρίου *«Ἁγίου Ἰωάννου»* ὑπάρχει θέσις καλουμένη *«Παλαιὰ Ντουάνα»*, ἐνθα τὰ διαπλέοντα τὴν λίμνην πλοίαρια προσωρμιζοντο καὶ τοὺς ἰχθῦς ἄλλοτε ἀπεβίβαζον τὸ δὲ σημερινὸν ἰχθυοτροφεῖον δὲν εὑρίσκεται εἰς τὴν παλαιὰν θέσιν. Παρὰ δὲ τὴν λίμνην ὑπάρχουσι καὶ ἄμπελοι, κτήματα τοῦ Μοναστηρίου *«Σκαφιδιάς»*, ἐν αἷς εὑρέθησαν τάφοι, διάφορα κτερίσματα ἐμπεριέχοντες, πωληθέντα εἰς τὸν ἀρχαιοκάπηλον, Κουτσοῦκον, ἐπικαλούμενον, ἐκ Δημητζίανης δὲ καταγόμενον ὡσαύτως πρὸς Δ. τοῦ χωρίου *«Ἁγίου Ἰωάννου»* ἐπὶ λόφου, μακρὰν 10'. τῆς ὥρας ἀπέχοντος, εἰς θέσιν *«Μουρίτσα»* εὑρέθησαν καὶ ἄλλα κτερίσματα διάφορα, ἐν οἷς καὶ ὄφεις χαλκοῦς, ἔχων τέσσαρας ἔλικας· τοῦτον εἶδον καὶ ἐγὼ παρὰ τῷ ἐν *«Σκουροχωρίῳ»*⁵ οἰκοῦντι Γρηγορίῳ Μπασιτιάδῃ ἐπικαλούμενῳ· ἵνε δ' ἀρκετὰ περιεργὸς ὁ ὄφεις οὗτος διὰ τε τὴν κατασκευὴν καὶ τὴν μορφήν αὐτοῦ· ἀντὶ ὀφθαλμῶν ἔχει δύο μαργαρίτας μικροῦς, ἐξ ὧν ὁ εἰς ἀπώλετο· εὑρέθη δ' ἐν τῷ χωρίῳ *«Ἁγίου Ἰωάννου»* καὶ ψέλλιόν τι βυζαντινόν, ἐν ᾧ ἀνέγνωμεν διὰ μικροσκοπίου τὴν ἐξῆς ἐπιγραφὴν, ἔχουσαν σταυρὸν ἐν τῇ ἀρχῇ, οὕτως

+ ΚΥΡ... ΚΟ'' ΗΤΧΕ» ΘΙΤ
Η ΦΟΡΟΝΣΑ.

1) Leace Morea, 11, 118.

2) Grec.. Continantal. p. 503.

3) Kurt. pelopon. pag. 72—73. édit. Tothae. 1852.

4) Itineraire. pag. 843.

5) Ἐν Σκουροχωρίῳ ὑπάρχουσι πηγαὶ θειώδεις, ἄξιαι ἐρεύνης.

Ἐντελῶς ὁμως τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀναγνώσῃ· διότι πολλὰ τῶν γραμμάτων ἦσαν ἐξηλειμμένα. Ἄλλὰ καὶ τμήμα μεγάλου ἀγάλματος εὑρέθη, κατὰ τὸν κ. Ραγκαβῆν¹ ἐν τῷ εἰρημένῳ χωρίῳ πρὸ τινος καιροῦ. Καὶ ἄλλα παντοῖα δυνατὸν ἀνευρεθῆναι δι' ἀνασκαφῶν ἐν τῷ μέλλοντι.

§ 17'. Εἰς ποίαν ἀκριβῶς ἐποχὴν ἔλαβε τὴν ὀνομασίαν *«Μουρηά»* ἡ λίμνη τῶν Λετρίνων, καὶ πότε κατεστράφη ἡ πόλις αὕτη, ἀγνοεῖται· ὡσαύτως ἀγνωστον τὸ αἷτιον, ἐξ οὗ ἀπεδόθη τῇ λίμνῃ τὸ ὄνομα τοῦτο· διότι πολλαχοῦ τῆς Ἡλείας ἀπαντᾷ τὸ ὄνομα *«Μουρηά»*, καὶ οὐχὶ μόνον ἐν τῇ λίμνῃ ταύτῃ· π. χ. ἐπὶ λόφου τοῦ χωρίου *«Ἁγίου Ἰωάννου»* ἐνθα ἡ *«Μουρίτσα»*, ὡς εἶδομεν ἄνωτέρω· ἐπὶ θέσεώς τινος *«Χάρι τῆς Μουρηᾶς»* καλουμένης, ὑπερθεν δὲ τῶν Ὀλυμπίων, καὶ οὐκ ὀλίγον μακρὰν τῆς Ἄλτεως, ὑπερκειμένης κτλ. κτλ. Ἐκ τούτων λοιπὸν πρόδηλον καθίσταται, ὅτι τὸ ὄνομα *«Μουρηά»* δὲν περιορίζεται εἰς ἓνα μόνον χωρὸν, ἢ εἰς μίαν μόνην θέσιν, ἀλλ' εἰς πολλὰς ὠρισμένας θέσεις, καὶ ταύτας, τὸ δὲ περιεργον, ἐν αὐτῇ τῇ Ἡλείᾳ κειμένας, καὶ διαφόρους ἀποστάσεις πρὸς ἀλλήλας ἐχούσας. Ἄλλὰ καὶ εἰς διαφόρους χώρας τῆς Ἑλλάδος ἐκτὸς τῆς Πελοποννήσου κειμένας· μὴ ἐλλείπουσι θέσεις ἐχούσαι τὴν ὀνομασίαν ταύτην; ὥστε πίπτει ἀφ' αὐτῆς ἡ ὑπόθεσις αὕτη τοῦ κ. Σάθα· πρὸς ἐρμηνείαν δὲ τῶν διαφόρων τούτων ὀνομασιῶν τῶν διαφόρων χωρῶν τῆς Ἑλλάδος οὐδ' ἡ πανάκεια τοῦ σοφοῦ lingenthal ἱπάρκει, οὔτε τοῦ κ. Σάθα αἱ ἐξ ἀλλοιώσεως ἐν τοῖς ὀνόμασι γραμμάτων ἐτημυγορία.

§ 18'. Ἐξεταστέον λοιπὸν καὶ τὴν ἐκ τοιούτων ἐξαλλοιώσεων τῶν γραμμάτων τῆς ἀρχαίας *«Μαργάλας»* προελθοῦσαν ὀνομασίαν *«Μοραία»*, τὸ τρίτον τῶν δεινῶν ἐπιχειρημάτων τοῦ κ. Σάθα.

Παραλείπω νὰ ἐξετάσω ἐνταῦθα· κατὰ πόσον ἐν ταῖς ἐπιστημονικαῖς ἐρεύμαις αἱ τοιαῦται τῶν γραμμάτων καὶ τῶν ὀνομάτων ἐξαλλοιώσεις συμβάλλονται εἰς τὴν λύσιν τῶν ἐπιστημονικῶν ζητημάτων· παρατηρῶ μόνον τὸ οὐσιωδέστατον ὅτι ὁ Ξενοφῶν, ὁ μόνος ἀρμόδιος πρὸς τοῦτο, αἶρει πᾶσαν τὴν βαρύτητα τῆς μεταμορφώσεως τοῦ ὀνόματος τούτου· διότι τὴν ἀρχαίαν πόλιν *«Μαργαρεῖς»* θεωρεῖ Τριφυλιακὴν, οὐχὶ δ' Ἡλειακὴν, ὡς εἶδομεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἂν δ' ἄλλοι συγγραφεῖς, μεταγενέστεροι τοῦ Ξενοφῶντος, θεωροῦσι ταύτην Ἡλειακὴν, ὡς ὁ Διόδωρος ὁ Σικελιώτης, καὶ ταύτην ἐξηλλοιωμένην τῇ μορφῇ ἐπ' ὀλίγον, οὐδὲν πρὸς τοῦτο· διότι ὁ Ξενοφῶν διὰ τὴν ἐν τῇ Σικιλοῦντι (τανῦν Κρέστενα) διατριβὴν αὐτοῦ, ἐνθα εἶχε κτήματα, παραχωρηθέντα ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων αὐτῷ, ὡς γνωστὸν ἐκ τῆς Ἱστορίας, — ἦν εἰς θέσιν νὰ γνωρίζῃ ἐν πάσῃ ἀκριβείᾳ καὶ τὰς θέσεις τῶν πόλεων περὶ ὧν γράφει, καὶ τὰς πολιτειακὰς σχέσεις αὐτῶν· ὥστε ἡ μαρτυρία αὐτοῦ ἀποτελεῖ αὐθεντείαν (autaurité) ἀναμ-

1) Ραγκαβῆ Ἑλλην. Τόμ. β'. σελ. 158.

φισθήτητον, καὶ δὲν ἐπιτρέπει εἰς τὴν θέσιν μιᾶς τινος τοποθέτησιν ἄλλης πόλεως, ὡς π. χ. εἰς τὴν θέσιν τῶν Λετρίνων τὴν τοποθέτησιν τῶν Μαργανῶν· διότι τὴν θέσιν τῶν Λετρίνων τοῦλάχιστον σαφέστατα καταδείκνυσιν ὁ Πausanias, ἐν ᾧ τῶν Μαργανῶν τὴν θέσιν τίς προσδιορίζει ἐν τοσαύτῃ περιγραφικῇ ἀκριβείᾳ, ὅσον ὁ Πausanias τὴν τῶν Λετρίνων; Λίαν τολμηρὸν κατ' ἀκολουθίαν ἵνε νὰ παραλίπωμεν τὰς σαφεῖς μαρτυρίας καὶ περιγραφὰς τῶν πρὸς τὰ τοιαῦτα δοκίμων συγγραφέων, καὶ νὰ ἐπιδιδώμεθα εἰς εἰκασίας, ἔστω καὶ ὑπὸ τινος τῶν ἀρχαίων κατὰ τὸ φαινόμενον δικαιολογουμένας. Ἐπειτα οἱ Λετρίνοι ἐσώζοντο ἕως τῶν χρόνων τοῦ Πausanias, οἱ δὲ Μαργανεῖς ἀγνωστοὶ ἕως εἰς ποίαν ἑκατονταετηρίδα ἐσώζοντο Π. Χ. ἢ Μ. Χ. Ἄν λοιπὸν πρέπει νὰ δίδωμεν πίστιν εἰς τὰς μεταβολὰς καὶ ἐξαλλοιώσεις τῶν γραμμάτων καὶ συνεπῶς τῶν ὀνομάτων τῶν πόλεων, — εὐλογοφανέστερον δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν μεταβολὰς γραμμάτων καὶ ὀνομάτων εἰς σωζομένων πόλεων ὀνόματα ἢ εἰς πρὸ πολλῶν αἰῶνων ἐξαφανισθέντα καὶ ταῦτα ἄνευ ἀνάγκης ἀναποφεύκτου, μάλιστα ὡς ἀκίς παρουσιάζεται ἑτέρα περίστασις τῆς λύσεως τοῦ ζητήματος φυσικωτέρα, δικαιότερα, καὶ κατ' ἀκολουθίαν μὴ ἐπιτρέπουσα καταφύγια εἰς εἰκασίας, ὅσα ἐπεφάνη ἔσχατως ἢ διὰ τῆς ἀνακαλύψεως τῆς «Μοργιάς» (Μορζοτάδας) περίστασις, ἧτις λύει πάσας τὰς δυσκολίας, τοῦλάχιστον ἕως οὗ εὐρωμεν καλλιτέραν λύσιν, ἀνταποκρινομένην εἰς ἀπάσας τὰς τῆς ἐπιστήμης ἀπαιτήσεις. Φρονῶ δὲ ὅτι ὁ κ. Σάθας, εἰ ἐγίνωσκε τὴν ἀνακάλυψιν τῆς «Μορζοτάδας» πρότερον, δὲν ἤθελε προβῆ εἰς τοιαῦτα διαβήματα ἐπιστημονικῶν συνδυασμῶν θεωριῶν ἡκιστα ἀνταποκρινομένων εἰς τὰς μακρὰν τῆς πατρίδος γινομένης τοπογραφικᾶς ἐρεύνας, αἵτινες ὅσον φαίνονται ἐπιτυχανούσαι ἐν πολλοῖς ἄλλοις, τόσον ἄστοχοι κρίνονται ἐν τοῖς Τοπογραφικοῖς, παρ' οἷς αἱ ἐπιτόπιοι ἐρευνᾶν, ἐπανειλημμένως γινόμεναι, καὶ μετ' ἐπιστάσις ἐπιστημονικῆς καὶ ἐν πάσῃ ἀκριβείᾳ ἐπιχειροῦμεναι, δύνανται νὰ ἐπενέγκωσιν αἴσια τ' ἀποτελέσματα.

§ 1ε'. Ἐξ ἀπάντων τῶν μέχρι τοῦδε εἰρημένων συνάγεται τὸ πόρισμα: ὅτι ἐκ τῶν τριῶν δεινῶν ἐπιχειρημάτων τοῦ κ. Σάθας, οὐδὲν δύναται νὰ ὑποστῇ ἐμβριθῆ, σοβαρὰν, «Κριτικὴν», ἀνάλυσιν· οὐδὲν δύναται νὰ ἀντιστῇ εἰς τὸν τοῦ «Κριτικοῦ χωνευτηρίου» διῦλισμόν· ἀρδὴν δ' ἀνατρέπεται ἡ γνώμη αὐτοῦ: ὅτι

α'. ἡ Μυοῦπολις ἔκειτο ἐν Ποντικοκἀστρῳ ἀνάπλασμα δὲ φαντασίας Βυζαντινῆς ἦν ἡ ἀναπαράστασις τοιαύτης πόλεως ἐν Ἡλείᾳ.

β'. Ὅτι παρὰ τὴν λίμνην «Μορζοτὰν» τοῦ Πύργου¹, ἔκειτο ἡ «Μοραία».

1) Τὸ ὄνομα «Πύργος» τῆς πρωτεύουσος τῆς Ἡλείας, προῆλθεν ἐκ τοῦ μεσαιωνικοῦ πύργου τοῦ περιφήμου προεστῶτος (ἀ γ ι ἄ ν — Β ι λ ἄ ἔ τ η) Τ σ ο ρ ο τ ἄ — μ π ἔ η, χριστιανοῦ Κοτζιάμπαση, περὶ οὗ ἄλλοτε καὶ ἀλλαγῶ ἡμῖν ὁ λόγος ἔσται.

γ'. Ὅτι ἐκ τῶν «Μοργανῶν» προῆλθεν ἡ ὀνομασία «Μοραία», ἐξ αὐθαρέτου ἀλλοιώσεως τῶν γραμμάτων.

Ἄρα δυοῖν θάτερον φαίνεται νῦν παραδεκτόν: ἢ ἐκ τῆς ἀρχαίας πόλεως «Μορζοτὰς», ἧς ἐρείπεια ἀνεκάλυψα ἐν «Μορζοτάδι» Κυπαρισσίας, ἢ ἐκ τοῦ μεγάλου ἄλλου τῶν ἀμοριῶν τοῦ Ὀλυμπίου Διός, ὅπερ καὶ «Μοριά», ὡς περιληπτικόν, ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν ἐπωνομάζετο ἴσως, ὡς διατηρούντων αὐτό, δι' οὗς λόγους προείπομεν ἐν τοῖς ἐμπροσθεν — λέγω, ὅτι προῆλθεν ἡ ὀνομασία τοῦ «Μορέως» τῶν Φράγκων, ἢ «Μοριας», κατὰ τὴν κοινὴν καὶ δημώδη ἔκφρασιν τῶν Ἑλλήνων ἄλλο ἡμῖν πλέον οὐ μένει πρὸς παραδοχὴν, ἀλλ' ἐννοεῖται παραδοχὴν ἀνάλογον τῇ σημερινῇ στάσει τῶν ἐπιστημονικῶν ἐρευνῶν καὶ ἀνακαλύψεων. Καὶ τοῦτο προέκειτο νὰ ἀποδείξωμεν.

Ἐγγραφον ἐν Πειραιεὶ 31 Ἰαν. 1889.

Η ΕΠΙΣ

ΤΟΥ DE BROSSES ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΒΟΛΤΑΙΡΟΝ

ΚΑΤΑ ΤΟΝ GUNISSET CARNOT (REVUE DES DEUX MONDES 1888 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 15)

Ὁ Sainte Beuve εἶπεν ὅτι, «ὁ πρόεδρος de Brosse, ὁ θαυμάσιον πνεῦμα καὶ ζωηρὰν καὶ λεπτὴν καλαισθησίαν κεκτημένος καὶ μεγαλοφυᾶ ἔργα συγγράψας, ἐν γένει δὲ εἶνε ὅσον ἔπρεπε γνωστός. Ἐνδοξον καὶ δημοτικὸν ὄν ἐν Βουργουνδίᾳ τὸ ὄνομα αὐτοῦ δὲν ἔλαβεν ἐν τῇ λοιπῇ Γαλλίᾳ ἐν τῇ μνήμῃ πάντων τὴν θέσιν, ἧς εἶνε ἄξιος. Αἰτία τούτου εἶνε ὅτι δὲν ἔζησεν ἐν Παρισίοις, καὶ ἐπειδὴ ὑπῆρξεν εἰς τῶν τελευταίων μεγάλων ἀντιπροσώπων τῆς πολυμαθείας καὶ τῆς ἐπαρχιακῆς γραμματείας τῆς ἀρχαίας Γαλλίας. . . . Παρέμεινεν μέγας μόνον ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ αὐτοῦ.» Ἡ ἐπὶ τούτῳ ἐκφραζομένη λύπη, εἶναι τόσον δικαία, ὅσον καὶ ἀκριβής, ἀλλ' ὁ Sainte Beuve, ὅπως ἐκφράσῃ τὴν ἀδιαφορίαν τῆς σήμερον πρὸς ἄνδρα, ὅστις ἐφειλκύσατο λίαν ζωηρὰν τὴν προσοχὴν τῶν συγχρόνων αὐτοῦ, ἠδύνατο νὰ προσθήσῃ, ὅτι ἡ ἀνάπτυξις τῆς νέας ἐπιστήμης ἀφήρесе τὰ ἔργα τοῦ de Brosse, τὸ πλεῖστον μέρος τῶν ἑαυτῶν θελημάτων. — Ἐπιτήδειος καὶ ἐνεργητικὸς πολιτικὸς ὑπῆρξεν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ὁ de Brosse, ἡ ψυχὴ τῆς ἀντιστάσεως εἰς τὴν πάλιν τῶν δικαστηρίων¹), ἐναντίον τῆς βασιλικῆς δυνάμεως. Εἶνε συγγραφεὺς ἀξιαγαστος, πολυμαθὴς ὅσον καὶ ἄνθρωπος τῶν χρόνων αὐτοῦ ἐρασιτέχνης λίαν πεφωτισμένος, παρατηροῦμεν δ' αὐτὸν ἐν

1) Δικαστήριον μετεφράσαμεν τὸ Parlement, ὅπερ δὲν εἶνε ἀκριβῶς τὸ δικαστήριον κατὰ τὴν σημερινὴν ἐκδοχὴν, διότι μετεῖχεν καὶ δικαιοματῶν, ἅπερ ἄσκει σήμερον ἡ βουλῆ.